

Zaterdag 22/08/1914 - ochtendeditie

Een protest van België.

Door bemiddeling van een neutrale mogendheid heeft de Belgische regering het volgende protest tot de Duitse regering gericht:

“België, dat de vrede wilde, is genoodzaakt door Duitsland de wapenen op te nemen en een wettige verdediging te stellen tegenover een aanval, die niets rechtvaardigt, en die strijdig is met de ernstige overeenkomsten der traktaten.

Het stelt er zijn eer in, de strijd loyaal te voeren en alle regelen der wetten en gebruiken van de oorlog in acht te nemen.

Sedert het binnentrekken der Duitse troepen op zijn grondgebied heeft zijn regering in alle gemeenten doen publiceren en zijn bladen hebben elke dag herhaald de bepalingen die aan de burgers niet-combattanten verbieden, oorlogsdaden te verrichten tegenover de troepen en de militairen, die het land overweldigen.

De inlichtingen, waarop de Duitse regering zich thans gelooft te kunnen beroepen om te beweren dat de Belgische bevolking het volkenrecht overtreedt en niet de minste achting waardig is, berusten stellig op dwaling.

De regering protesteert zo krachtig mogelijk tegen de juistheid der geuite beweringen en tegen de schandelijke bedreigingen met weerwraak.

Indien het een of andere feit, strijdig met de wetten van de oorlog later mocht worden vastgesteld, zou er gelegenheid bestaan het juist te waarden, rekening te houden met de begrijpelijke opwinding, die de wreedheden, door de Duitse soldaten bedreven, onder het

Belgische volk, een door en door eerlijk volk, energiek in de verdediging van zijn rechten en in zijn eerbied voor de menselijkheid, uitlokken.

Lang zou reeds de lijst zijn van die gruwelen, indien wij haar thans moesten publiceren.

Gehele streken zijn verwoest en afschuwelijke feiten zijn in de dorpen van België bedreven.

Een comité, gevestigd aan het departement van justitie te Brussel, stelt de catalogus van die gruwelen met een nauwgezette onpartijdigheid vast.

Ziehier, bij wijze van voorbeeld, enige feiten, die de gemoedstoestand en de wijze van optreden van verschillende Duitse troepen schetsen.

Een troep, uhlanen, die Linsmeau bezette, werd aangevallen door enige infanteristen en door twee veldwachters, die zich als tirailleurs hadden opgesteld. Een Duits officier werd gedood. De Duitse soldaten geloofden, dat de officier was aangevallen door burgers. Dit is nu absoluut onjuist; de Belgische officieren wisten, dat de Duitse officier gedood was door hun mannen en ze hadden bevel gegeven aan de burgemeester van Linsmeau de Duitse officier te begraven. Het onderzoek liep speciaal over deze kwestie. Het heeft op de meest formele manier vastgesteld, dat de inwoners van Linsmeau zich zorgvuldig van elke daad van vijandschap hebben onthouden. De burgemeester van de gemeente heeft, naar hij herhaaldelijk verklaarde, zich borg gesteld tegenover de commandant der Duitse troepen.

Het was tevergeefs. Het dorp werd in de avond van 10 augustus door een zeer talrijke troep uhlanen overstroomd, gevolgd door artillerie en mitrailleurs.

Ze verbrandden en verwoestten met kanonschoten twee hoeven en zes huizen.

Ze dwongen alle mannelijke inwoners van het dorp hun woningen te verlaten en hun wapens in te leveren.

Niettegenstaande dat, verdeelden ze de mannen in drie groepen. De mannen van een dezer groepen werden met behulp van touwen gebonden. Elf van deze boeren werden in een kuil geplaatst, waar men ze heeft gevonden, de schedel door slagen met de kolf van het geweer verbrijzeld.

Allen zijn overleden.

De anderen werden tussen de paarden geplaatst en naar het veld meegevoerd, elk ogenblik bedreigd, te worden gefusilleerd. Eindelijk werden zij losgelaten onder bedreiging, dat de dorpen totaal verwoest zouden worden, wanneer iemand 's nachts zijn huis zou verlaten.

In de nacht van maandag 10 op dinsdag 11 augustus zijn de uhlanen in grote getale te Velm gekomen, waar de bewoners sliepen. Zonder enige uittarting schoten de Duitsers in het huis van de heer Deglime-Gevers, drongen er vervolgens in door, terwijl zij het huisraad stuk sloegen en het geld stalen. Zij staken de schuur in brand, waarbij de oogst, de landbouwgereedschappen, zes ossen en het gevogelte verbrandden. Zij brachten de vrouw halfnaakt op een halve mijl afstand van het huis, waarna zij op haar schoten zonder haar te raken. De echtgenoot voerden zij mee in een andere richting,

vuurden ook op hem en doorschoten hem met drie kogels. Hij is stervend.

Dezelfde uhlanen hebben evenzo het huis van de spoorwachter geplunderd en verbrand.

De Duitse troepen hebben bij het agentschap van de Nationale Bank te Luik voor 400.000 frank aan vijf frank-biljetten, die nog niet gestempeld waren (hetgeen eerst op order van het bankbestuur te Brussel moet gebeuren) weggenomen. Het stempel was bij de drukker. De Duitse overheid heeft bevel gegeven tot stempeling en gebruikt ze nu.

De Hoekendover, 14 augustus.

Aan de commandant van de eerste afdeling artillerie te Kumtich.

Nota van inlichtingen, ingewonnen omtrent het gedrag van de Duitse ruitserij te Orsmaal en Neerhespen op 10 11 en 12 augustus:

1. Feiten, vastgesteld door de boere Jef Dierickx van Neerhespen.

Een grijsaard uit de gemeente kreeg een gebroken arm op drie plaatsen boven elkander en werd daarna aan de voeten opgehangen en levend verbrand.

2. De genitaliën werden verschillende personen uit Orsmaal afgesneden; jonge meisjes en kinderen werden verkracht.

3. Een karabinier, gewond en gevangen genomen, werd opgehangen en de Belgische soldaat, die hem verzorgde, werd gefusilleerd tegen een telegraafpaal aan de weg van St. Truiden.

Uit Tongeren.

Men meldt ons uit Breda:

Enige vluchtelingen uit Tongeren hebben mij over hun wedervaren het volgende meegedeeld:

De Duitsers te Tongeren hebben de bewoners vrij goed behandeld. Ze waren ingekwartierd bij de burgers en betaalden alles wat ze nodig hadden gedeeltelijk in marken, gedeeltelijk in papieren bons, welke na de oorlog ingewisseld zouden worden.

Zelfs hadden de Duitsers met de mensen, bij wie ze ingekwartierd waren, een soort vriendschap gesloten en lieten de kinderen op hun knieën paardje rijden. De wapenen waren de burgers bij hun komst ontnomen en overal was huiszoeking gedaan, of er nog geweren of revolvers verborgen waren.

Gedurende hun verblijf waren talrijke schermutselingen met de Belgische voorposten gehouden. Meestentijds verloren de Duitsers het en trokken dan naar Tongeren terug. Zondagochtend waren er een 800 uhlanen uitgerukt. Een uur later keerde er de helft van terug, vluchtende. De rest was weggemaaid door twee Belgische mitrailleurs, die bij een brug verdekt opgesteld stonden. Maandagavond hoorde men plotseling in de stad zelf enige geweschoten. De burgers, die in de mening verkeerden, dat de Belgische soldaten de Duitsers aanvielen en probeerden te verjagen, verscholen zich in de kelders. Een uur later werd echter op de deur geklopt en geëist, dat zij naar buiten zouden komen. Er werd beweerd dat de burgers enige Duitse artilleristen hadden doodgeschoten en een officier verwond. Drie geestelijken werden weggevoerd, verdacht dat zij van de toren van de kerk met revolvers geschoten zouden hebben.

Volgens de burgers echter hadden de soldaten in een herberg tijdens een twist op elkaar geschoten en daarbij een officier geraakt. Om hun schuld te verbergen, hadden ze de burgers ervan beticht.

Een tiental mannen werd uit de groep mensen, waarbij mijn zegsman en zijn familie was, aangewezen als schuldig en zonder verdere ondervraging tegen de muur geplaatst en gefusilleerd. De anderen moesten met de handen in de hoogte ruim een uur blijven wachten en werden meermalen aan den lijve gevisiteerd.

Het was intussen 10 uur geworden. Toen werd hun bevolen dat zij de stad moesten verlaten en werd hun aangewezen, welke weg ze gaan moesten.

Tongeren zou voor straf en om de dood der Duitsers te wreken in brand gestoken worden. Enige vrouwen mochten door soldaten begeleid, het dierbaarste wat ze hadden uit de huizen halen. Meermalen, verzekerde mijn zegsman, is hen dit later ontnomen. Vervolgens werden ze verschillende kanten uitgejaagd.

Onze Belg, die eigenlijk te Brugge thuis behoorde en in Tongeren bij zijn familie op vakantie was, moest met zijn moeder, een oud mens van in de zeventig, een getrouwde zuster en twee kinderen de richting van Maastricht uit.

Door Duitse soldaten werden ze ongeveer 15 km ver begeleid en telkens dreigde men hen te zullen doodschieten. Steeds moesten ze gaan met de armen in de hoogte.

De meesten werd het geld en de enkele sieraden, die ze bij zich hadden, afgenomen.

Stond Tongeren in brand, toen u vertrekken moest? Vroegen wij. Talrijke woningen brandden reeds, en toen we een uur gelopen

hadden, gebood onze begeleider ons om te kijken en zagen we een groot deel van Tongeren in brand staan. Voertuigen om de zwakken te vervoeren, waren er niet. Een vrouw wier man juist gefusilleerd was, moest in een half verbrande hoeve achterblijven. Zij verkeerde in barensood. Haar vier kinderen stonden bij haar te schreien.

Almaar voort moest men, Duitsers met opgeheven revolvers achter hen. Eindelijk liet men hen alleen en ze rustten wat uit in een veld. Dinsdagmiddag om 12 uur bereikten ze de Nederlandse grens en eindelijk Maastricht. Meermalen waren ze onderweg door Duitse soldaten bedreigd. Van anderen ontvingen ze echter wat eten en die hadden deernis met hun lot. Te Maastricht werden zij liefderijk ontvangen en van voedsel voorzien. Daar zij geld bij zich hadden verborgen konden ze hun plan volvoeren; ze wilden namelijk nog gisteravond naar Vlissingen gaan, vandaar oversteken naar Breskens en zodoende naar Brugge komen.

Met tranen in de ogen spraken ze van het goede dat ze van de Nederlanders ondervonden hadden.

Men meldt ons uit Maastricht:

Nog altijd is men hier onder de indruk van het gebeurde in Kanne, waar, zoals men weet, onder andere de vrouw van de burgemeester is neergeschoten. Naar mij uit goede bron wordt medegedeeld, is er bij het Duitse Kriegsgericht melding van gemaakt en heeft men beloofd een onderzoek in te stellen.¹

In Maastricht zijn weer twee Duitse gewonden overleden. Dan worden op verzoek nog twee Duitsers gehaald uit Spauwen, die lijden

---

¹ In een telegram uit Maastricht wordt thans bevestigd dat de schuldigen met de dood zijn gestraft. – Redactie.

aan blindedarmontsteking, terwijl ook op verzoek worden gehaald alle zieken uit het hospitaal te Visé, dat ontruimd moet worden. Deze zieken worden alle ondergebracht in de villa Vroenhof van de heer Franquinet, te Houtem.

Nog steeds komen er vluchtelingen aan; gisterenavond uit Veldwezelt en Hautain St. Siméon en uit Tongeren. Uit de rijkskweekschool zijn er 200 vertrokken naar het gesticht Opveld en 200 naar het voogdiggesticht den Berg in Heer, waar voor allen gezorgd zal worden.

De Duitsers hebben hun bedreiging om het dorpje Kanne in brand te steken, niet volvoerd. Tenminste gisterenavond laat was er dicht in de buurt niets van te bespeuren. Te Tongeren is het niet zo kalm verlopen. De stationschef, die gevluht was, vertelde, dat er huizen in brand stonden. Vele van de uitgeweken vrouwen zijn, onder directie van mevrouw Straetmans, die katoen gekocht heeft, in een der lokalen van de Broederschool aan het naaien gezet en zijn bezig schorten te maken. Een aantal meisjes waren met bezem en gieter bezig de binnenplaats schoon te maken, terwijl ze ook voor het vaatwassen moeten zorgen. Het lijkt een grote kolonie, waar langzamerhand orde in begint te komen en waarin ieder zijn aangewezen werk krijgt.

In de stad wemelt het van Belgen. Heel veel particulieren hebben kamers beschikbaar gesteld, lege huizen worden er voor gebruikt, kortom, meer dan ooit heeft Maastricht thans het aanzien van een Belgische stad. Overall hoort men Frans praten. Toch waagt er soms een enkele een kansje om nog eens naar huis te gaan. Wij zagen enige mensen de sleutel hunner brandkast toevertrouwen aan een persoon uit het dorp, die ging zien, of hij er nog iets kon uit halen.

Zojuist sprak ik een man uit Hautain St. Simeon, een dorpje tussen Visé en Tongeren, die vertelde, dat gisteren op last van de generaal tien Duitse soldaten gefusilleerd werden, omdat ze geroofd en geplunderd hadden. De witte vlaggen werden gehesen en men verzekerde dat de bewoners geen leed zou geschieden. Hij kwam nu hedenmorgen in de Rijkskweekschool zijn kinderen halen, die mede hierheen gevlucht waren.

Frans oorlognieuws.

In België zijn belangrijke Duitse troepenmassa's op de linkeroever van de Maas opgehoopt.

Het Belgische leger heeft zich zeer krachtig verdedigd en trekt zich langzaam en in goede orde samen op Mechelen, in de richting van het versterkte legerkamp van Antwerpen.

Zaterdag 22/08/1914 - avondeditie

Terneuzen, 22 augustus. Volgens inlichtingen van hedenmorgen zijn de Duitse troepen, die tot Aalst (tussen Brussel en Gent) waren doorgedrongen, vandaar in zuidwestelijke richting verder getrokken, dus niet naar Gent zoals gisteren werd verwacht. Naar het lijkt, nemen zij de richting Kortrijk-Rijsel.

Het binnentrekken van de Belgische troepen in de stelling Antwerpen is voltooid.

Een van het front gekomen Belgisch soldaat deelt mee, dat reeds in de aanvang van deze week in het zuidoosten van België een machtig Frans leger aanwezig was. Hij verhaalt ook van de gevechten tegen de oprukkende Duitse troepen. Niettegenstaande de vele

neergevelde Duitsers rukten dezen steeds voort, omdat een voortdurend groter wordend aantal de plaats der gevallen innamen en zij ten laatste aan de gesneuvelden een barricade hadden, zodat de Belgen eindelijk tot wijken voor de overmacht werden genoopt.

Antwerpen, 22 augustus. De gemoederen te Antwerpen zijn heel kalm en uiterlijk merkt men hoegenaamd geen verandering in het dagelijkse leven op.

Antwerpen 22 augustus. De ochtendbladen bevestigen het hier reeds gisteren bekend geworden bericht, dat Duitse voorposten te Gent zouden zijn. Uhlanen hebben telegraaf- en telefoonraden doorgesneden, maar bleven niet ter plaatse. Alles wijst op een beweging in de richting Rijsel.

De Moniteur is vandaag met drie bladzijden verschenen, te Antwerpen gedrukt.

De kwade behandelingen, ondergaan door de bewoners der reeds bezette streken, deden onze gemeentebestuurders vrezen, dat wettelijke verdedigingsmaatregelen door onze vijanden leugenachtig zouden voorgesteld worden. Daarom raden zij de burgers aan kalm te blijven, opdat opstokers geen voorwendsel zouden vinden om een bloedige, door niets te rechtvaardigen weerwraak uit te lokken.

De twee uhlanen, die ik hier zag binnen voeren, rond halfzeven, behoorden tot een patrouille, die bij Mechelen door de onzen verrast werd. Onze gewapende automobielen schoten de meesten neer en namen 10 krijgsgevangenen naar Antwerpen mee.

Antwerpen, 22 augustus. Een officiële mededeling van het ministerie van oorlog luidt:

De regeringen der verbonden legers beoordelen de terugtrekkende beweging onzer troepen niet anders dan wij. Zij waren de eersten om te zeggen, dat de Belgen, na met de bekende dapperheid de eerste operaties hunner legers te hebben gedekt, niet beter doen kunnen dan een weinig rust te verschaffen aan hun soldaten, om nadien een krachtdadig offensief te hervatten, dat allen tot de zegepraal zal leiden. De verstandhouding tussen de kabinetten en de hoofdkwartieren is volledig. Het operatieplan in België is vastgesteld, en hoezeer het ons pijnigt, de vijand op een zo aanzienlijk deel van ons grondgebied te weten, we moeten vertrouwen hebben in de moed van ons heldhaftig leger en in de loyauteit onzer geallieerden, die in de neteligste uren ons hun dankbaarheid betuigden en van hun krachtige voornemens blijk gaven. In de oorlog moeten sentimentele beschouwingen zwichten voor het te bereiken eindresultaat. Wij dienen nu geduld te oefenen en vol vertrouwen te blijven. Het leger, liggend onder Antwerpen, heeft zijn plicht vervuld. De hoogste Franse overheden rekenden het zich ten plicht het luide te verklaren. Onze troepen wachten dus enkel het bepaalde ogenblik af, om terug in het veld te komen en voor recht en rechtvaardigheid te strijden.

Parijs, 22 augustus. De Duitsers eisen te Gent een oorlogsschatting van 50 miljoen.

Parijs 22 augustus. Troepen Duitse cavalerie trekken in westelijke richting door Brussel. Ze worden gevolgd door een legerkorps.

Namen is gedeeltelijk ingesloten. Zwaar geschut vuur werd er om 12 uur 's middags op geopend.

De beweging van Duitse colonnes in westelijke richting wordt aan beide zijden van de Maas buiten de draagwijdte van de kanonnen van Namen voortgezet.

Londen, 22 augustus. De Daily Express vernoemt uit Oostende, dat er gisterenochtend een ontmoeting plaats heeft gehad tussen de verbondenen en de Duitsers op een punt, dat waarschijnlijk ten zuidwesten van Brussel ligt. De uitslag was gunstig voor de verbondenen. Er zijn uhlanen te Waterloo gezien. Officieel wordt gemeld, dat er te Brussel volkomen rust heerst.

Londen, 20 augustus. Young, de oorlogscorrespondent van de Daily News, zet het verhaal van zijn autotocht vanuit Oudenaarde (het begin is opgenomen geweest in ons ochtendblad van gisteren) voort.

Het naderend gebulder der kanonnen kon worden gevolgd, toen de terugtrekkende beweging der Belgen op Antwerpen aanving. Dit was geen uhlanenjagen meer door eerst een terug- en daarna een omtrekkende beweging te maken.

De streek werd ten laatste gezuiverd van de vluchtelingen, die daar uit Gastuche en Overijse (ten zuidoosten van Brussel) waren binnengezwerm. Wij konden niets meer voor hen doen. (Young had namelijk in de aanvang van zijn verhaal vertelt, dat hij vluchtende moeders en kinderen in zijn auto had opgepikt.)

De Duitsers vuurden, naar ik vernam, alleen op voertuigen of manschappen, die snel terugtrokken of weerstand boden. 800 ruiters kon ik met mijn kijker over de beboste heuvels aan de zoom van de stad zien. Wij hoorden, dat Leuven was ontruimd. De mannen van de burgerwacht waren hulpeloos en verbolgen achter hun verschansingen en stormden daarop Brussel binnen.

De wegen waren bezaaid met vluchtelingen, die bundels droegen, en met koeien en karren. Uit de voorsteden klonk een onbehaaglijk gegons van mensenstemmen.

De avondbladen kwamen juist uit en berichtten, dat de toestand onveranderd was. De Duitsers waren nog steeds langs de Maas, terwijl toch van de drie mensen er zeker één hen op zijn weg binnen een afstand van 15 mijlen had gezien en de lucht getrild had van het naderend kanongebulder. De hele dag was het spel van geheimhouding volgehouden, te lang volgehouden, want niemand werd er door misleid en het vermeerderde de onrust.

Laat in de avond verliet ik Brussel weer en trachtte in de duisternis naar Leuven te komen. De achterhoede der vluchtende scharen en de konvoien van gewonden ontwijkend, en veilig verborgen door zijlanen, verwijderde ik mij langs grindwegen van mijn thuisbasis. Ik vorderde door om de vleugel van de terugtrekkende Belgen heen te gaan en mij in de richting te begeven van twee brandende boerenwoningen.

Enkele kleine gevechten waren nog gaande, zoals men te horen en te zien kreeg. Belgische dekkingsafdelingen van niet groten getale offerden zich bereidwillig op, om de strategische terugtocht op zijn noordwaartse zwenking te beschermen. Beneden de langzaam afdalende helling van een veld, op welks hoogte het opvlammen van het geweervuur was te zien en het langdurig geklikklak van de mitrailleuses gehoord werd, en waar een afdeling nog voor het laatst stand hield, vond ik een schuilplaats.

Ik had mij westelijk van de terugtochtlijn over de velden begeven en verborg mij niet zeer gerust in het struikgewas van het geaccidenteerde terrein. Aan mijn linkerzijde hielden blijkbaar nog maar weinig manschappen een linie bezet. Boven mijn hoofd floten voortdurend de kogels.

Spoedig kwam het geraas van een motor langs een onzichtbare weg in de laagte aan en een van de Duitse auto's, met een mitrailleur

beladen, nam een stelling in in de rug van de Belgen en begon te vuren.

Door middel van auto's hebben de Duitsers bij deze overstelpende voorwaartse beweging licht geschut en infanterie naar voren gebracht met de spoed van cavalerie.

Uit enkele losse schoten, die naderbij kwamen, bleek, dat de manschappen boven mij hard terugliepen. Een van hen, die zo strompelde, dat ik zijn stappen kon horen, was blijkbaar gewond en staakte zijn vlucht, zoals uit het geluid bleek, vlak bij mij. Na een tijd kreeg ik hem in dezelfde greppel onder het struikgewas, waar ik zelf zat.

De auto met de mitrailleur reed toen dicht langs onze plaats heen. Na deze hoek te hebben schoongeveegd, hadden de Duitsers blijkbaar wat beters te doen gekregen.

Het vuren boven en beneden hield op.

Na lang wachten slaagde ik erin de gewonde, jonge soldaat, behorende tot een regiment, waarmee ik nog de vorige week had gepraat, naar een verlaten hoeve aan de weg beneden ons te krijgen. Hij was slechts aan de arm gewond. Ik verliet hem verbonden, opdat het Rode Kruis hem zou halen. Langzaam keerde ik langs de brandende hoeven naar mijn uitgangspunt terug.

De rit, die volgde, zal ik niet gauw vergeten. Wij renden zo hard wij konden langs sombere wegen. Eens beval men ons stil te houden. Maar wij renden voort. Achter ons vloog een kogel. Aan het schieten van de burgerwachten waren wij echter vrijwel gewend geraakt.

Later zal ik misschien gelegenheid vinden om een verhaal te schrijven “Van de vermetele chauffeur”, die 50 km met mij door de nacht is gereisd. Zijn koelbloedigheid en bekwaamheid bij deze gelegenheid stelden hem ook ditmaal weer in staat een van zijn kranige stukjes te volbrengen.

Er was deze nacht geen gelegenheid om nog rust te nemen, want het was duidelijk dat Brussel vandaag zou worden bezet. Wij hadden beloofd om, mocht het daartoe komen, een angstige moeder met haar kinderen mee te nemen. Toen wij die belofte deden, had het een verwijderde mogelijkheid geleden; maar thans waren wij al bijna afgesneden. Binnen enkele uren zouden alle wegen naar Brussel door de vijand zijn afgezet.

Om 3 uur was de auto onderweg en wij probeerden wat te slapen. Maar het scheen slechts een ogenblik later, toen wij in een dorp geroep hoorden en het geklos van klompen. Even daarna kwamen twee Duitse bereden manschappen in grijze uniformen door de straat. Het scheen wel of zij de inwoners van het dorp wilden uittarten om op hen te schieten, ofwel zij waren er volkomen van overtuigd, dat het ganse district ontruimd was. Later hoorden wij van vrouwen dat er meer soldaten waren die aan de buitenrand van het dorp waren gebleven. Met een zucht van verlichting zag de bevolking hen aftrekken in de richting van Leuven.

Later in de morgen zagen wij een heel ander schouwspel. De Duitsers waren reeds bijna in Brussel.

Ze deden hun intocht als ware het in parademars. De ellende en de verschrikkingen van de slagvelden lagen achter hen; zij trokken op hun gemak door het open terrein, terwijl de overgave der stad hun was toegezegd. De versperringen bij de buitenwijken van Brussel opgericht, werden weggeruimd; de barrières van tramwagens

werden opzij gezet, de prikkeldraadheiningen doorgeknipt; de wapens der burgerwachten werden op hopen gestapeld.

Wij wachtten de intocht der Duitsers in Brussel.

De enige intocht in Brussel, die ik vrijwillig wil bijwonen, zal de terugkeer zijn van de gebruikte, vermoeide, maar opgewekte kleine Belgische soldaten, die wij hebben leren bewonderen en liefhebben in hun strijd tegen de overmacht. Ons eerste werk in Brussel was, het slechte nieuws te melden aan wie het aanging, en ons reisgezelschap van aardige kindertjes van vijf, zes en acht bijeen te garen.

De meeste auto's waren reeds de vorige dag vertrokken en voor ons zagen wij tal van wagens, karren, fietsen en mensen die met bundels van hun have de wijk namen. Nu en dan troffen wij langs de weg rustende vrouwen aan, die een potje kookten.

Verder op de weg werd het passeren veel lastiger en telkens werden wij aangehouden door burgerwachten, die onze papieren nakeken aan hun thans pathetisch overbodig geworden barrière. In een der grotere plaatsen werd onze auto bijna in beslag genomen; maar met een beroep op de veiligheid van de kinderen, die wij bij ons hadden, werden we doorgelaten.

Op een andere plaats werden wij een uur opgehouden, omdat het bericht was ontvangen, dat er Duitse spionnen in een auto op de weg waren gezien.

Londen, 22 augustus. Passagiers, die gisteravond te Folkestone aangekomen zijn, berichtten, dat alle vreemdelingen bevel ontvangen hadden Oostende te verlaten.

Daily Chronicle en Daily News betogen, dat de Brussel opgelegde oorlogsschatting van 200 miljoen inbreuk maakt op de conventie van

Den Haag van 1899. Bovendien is het een monsterachtige onrechtvaardigheid tegenover het land, waar de Duitsers zo onbarmhartig zijn binnengedrongen.

Sarolea, de Belg, die professor is te Edinburgh, seint aan de Daily Chronicle, dat Hallet, de Brusselse wethouder van financiën, hem heeft gezegd dat met geen enkel dwangmiddel zelfs maar een gedeelte van die som opgebracht zal worden.

Londen, 22 augustus. De correspondent van de Times geeft, naar verhalen van donderdagnacht gevluchte inwoners, een beschrijving van de intocht der Duitsers in het zwijgende Brussel. In het centrum, zo vertelt hij, waren de inwoners aan weerskanten van de weg, die de Duitse troepen volgden, samengestroomd. Zij zagen bleek van woede en vrees. Er werden geen schoten afgevuurd en de Duitse soldaten deden eenvoudig als hun gelast was. Men kan niet zeggen, dat zij over de schreef gingen van de gewone oorlogswetten, maar de arrogantie en het volslagen gebrek aan tact kwamen uit in het optreden der officieren, die de machteloze menigte spottend toelachten en tartend de Belgische vlaggen naar beneden haalden, die nog uit verlaten huizen wapperden en deze dan van achteren over hun paarden hingen.

Zij bevalen, volgens de Times correspondent, dat hotels en koffiehuisen geopend zouden worden en op de terrassen van cafés in de buurt van het Noorderstation gingen ze op luidruchtige wijze zitten eten en drinken en roken. Sommigen liepen naar boven in verschillende hotels in volkswijken, namen er kamers in bezit en zaten daar tot laat in de nacht voor de open vensters of op de balkons te roken en te drinken. Zij lieten, volgens de berichtgeving der Times, geen gelegenheid voorbijgaan om de arme Brusselaars te laten gevoelen, dat zij de overwinnaars waren en dat de bevolking niets

was. In de openbare parken reden verscheidene Duitse officieren opzettelijk met hun paarden door de bloemperken heen

Londen, 22 augustus. Een correspondent van de Times, die in Brussel was, beschrijft hoe de Duitsers, na 2 uur de stad binnentrokken. Zij werden voorafgegaan door bereden verkenners, daarachter kwamen cavalerie, infanterie, artillerie en genie met hun tros.

Een belangrijk onderdeel van de stoet werd gevormd door 100 automobielen, waarop machinegeweren gemonteerd waren.

De trommels werden geslagen, de trompetten gestoken. De soldaten zongen maar voortdurend de Wacht am de Rhein en Deutschland, Deutschland über alles.

Onder de troepen waren Brunswijkers, doodshoofdhuzaren en de Zieten-huzaren. Allen waren gekleed in het groengrijze uniform. Met vlugge stap kwamen zij de Leuvense straatweg af, en gingen langs de botanische tuin, naar het plein van het Noorderstation.

Op een fluit- en trompetsignaal, marcheerden de manschappen met de beroemde paradepas verder. Zij trokken door naar de heuvels van Koekelberg. Vele soldaten schenen door hun lange mars uitgeput en wankelden verder. Een ruiter lag bewusteloos over zijn paard. Maar terwijl de soldaten zo uur na uur voorbijtrokken, waren er sommige regimenten, die een uitstekende indruk maakten.

Van het 68e, het 40e en vooral het 26e toonde niet één der manschappen blijken van overmatige vermoeidheid, na de barre nachtelijke tocht, die ze hadden moeten maken. De troepenmacht die door Brussel is getrokken wordt op 35.000 à 40.000 man geschat. Zij worden door nog 150.000 anderen gevolgd. Het wordt algemeen beweerd, dat het leger op Maubeuge zal aanrukken.

In de cafés praten de officieren zonder enige terughouding over de plannen, zonder zich erom te bekommeren of er ook geluisterd werd door de omzittenden.

Zij zouden vrijdag tot Ittre, zaterdag tot Nivelles en zo verder zo vlug mogelijk naar Frankrijk gaan door de opening tussen Bergen (Mons) en Charleroi.

De gebeurtenissen van de afgelopen week maakten diepe indruk op het Engelse publiek. Militaire critici zeggen, dat de bezetting van Brussel was verwacht en niet van strategische betekenis is. Op de verbeelding des volks maakt het feit nochtans indruk, hier evenzeer als in België.

De oorlogsschatting, Brussel opgelegd, wordt hier sterk afgekeurd. De Times zegt dat de Duitsers een precedent scheppen, dat zij wellicht binnen enige weken zullen hebben te betreuren.

De vastberadenheid van de Engelsen om met alle macht zich tegen de Duitsers te keren wordt nog versterkt door de grote opkomst voor Kitchener's tweede leger.

Men verwacht een oorlogslening van Engeland aan België, welke algemene goedkeuring zal vinden.

Antwerpen, 22 augustus. De overgave van Brussel wordt als volgt nader toegelicht:

Een Duits detachement bood zich te Schaarbeek aan, vragende om burgemeester Max te spreken. Hem werd gevraagd, of hij borg bleef, dat de Duitsers niet aangevallen werden of op geen ondermijnd terrein zouden stuiten.

Toen de burgemeester bevredigend antwoord gaf, moest hij die verklaring langs een door de Duitsers meegebrachte veldtelefoon aan de vijandelijke staf bevestigen, en daarna werd hem de verzekering gegeven, dat Brussel niet zou bezet worden, dat de vijand enkel de stad zou omtrekken en die verder met rust laten. Het hijsen der Duitse vlag werd niet gevegd.

Anderen schrijven het initiatief van de stap des burgemeesters toe aan koning Albert. Het onderhoud had donderdag te 6 uur 's ochtends plaats en werd bijgewoond door de gezant de Verenigde Staten, die verklaarde, dat zijn regering Brussel onder haar bescherming nam.

Parijs, 22 augustus. Volgens een officiële mededeling is de concentratie van de Belgische troepen op Antwerpen heden in volmaakte orde voltooid. Het Belgische leger is ongerept.

Te Aarschot hebben Pruisische soldaten de burgemeester doodgeschoten, alsmede enige inwoners, die hem vergezelden. Dit feit is in een officieel rapport aangetekend.

Baarle-Nassau grens, 22 augustus. Een van de ontslagene burgerwachten uit Turnhout, met de trein van één uur aan het treinstation te Weelde aangekomen, deelt mij mee dat om 12 uur te Turnhout een telegram ontvangen is, meldende dat tussen Bourg Leopold en Balen een veertigtal uhlanen op weg naar Turnhout zijn. Uit de omgeving van die plaats verzamelen zich thans de nog dienstdoende gewapenden om zich hedenmiddag, in hinderlaag liggend, tegen de uhlanen te verdedigen.

Maastricht, 22 augustus. In een conferentie met doctor Ruysch, voorzitter van de centrale gezondheidsraad, is besloten de vluchtelingen in Maastricht en omstreken onder geneeskundige

controle te stellen, die onder leiding van het Rode Kruis staat. Voor de dienst in Maastricht is aangewezen dokter Schaepekens van Riemst, voor de buitengemeenten mevrouw dr. Van Rood en Ploem. In de weide van Calvariënberg worden barakken gezet, die onder leiding van dr. Overbosch staan. Heden worden weer gewonden geïnterneerd, waaronder verschillende Belgen.

Nog steeds komen vluchtelingen uit de dorpen Neerharen en Rekem aan. Er schijnt in de buurt gevochten te zijn. Tenminste vannacht is aan de kanten van Lanaken geschut gehoord. Een dame uit Hocht schreef, dat een hertog van Mecklenburg in Neerharen gelogeerd heeft en dat de Duitsers alle huizen in bezit genomen had.

Van militaire zijde schrijft men ons:

Het vraagteken, geplaatst bij het Belgisch-Frans-Engelse leger in centraal België (zie avondblad van maandag), kan nu doorgeslagen worden, maar ook het Frans-Engelse leger. Uit de, steeds aanhoudende berichten van opmars van Franse en Engelse troepen naar België, dachten wij ons daar een gecombineerd leger. Men ziet nu weer, hoe weinig waarde aan die berichten is te hechten. Zelfs aan de officiële.

Het Belgische veldleger teruggegaan op Antwerpen, de Duitsers in Brussel! Brussel is geheel zonder versterkingen. Gelukkig, dat de barricades en loopgraven, door de bewoners aan de rand de stad aangelegd, zijn ontruimd. Weerstand hier geboden, had veel bloed gekost, zonder merkbare voordelen, en had waarschijnlijk van Duitse zijde tot krasse maatregelen aanleiding gegeven.

Wat nu? Zullen de Duitsers pogen, zich ook van de stelling van Antwerpen meester te maken, of zullen ze, onder achterlaten van een leger, dat het Belgische binnen Antwerpen moet opsluiten,

doortrekken in zuidwestelijke richting naar de Franse grens? Mogelijk is ook, het één en het ander. De wens, zich meester te maken van Antwerpen, wordt niet enkel beheerst door militaire, maar ook door politieke en economische overwegingen en op dit gebied wagen wij ons niet, omdat we voelen terzake niet deskundig te zijn.

Antwerpen heet zeer sterk, maar we weten, de nieuwe forten aan de buitengordel zijn nog niet alle gereed. Wat er in het voorterrein is opgeruimd, is ons natuurlijk niet bekend, ook niet of de tussenruimten der forten nu vrij zijn van dekkinggevende terreindelen. Bestaan deze wel, zoals hier en daar bij Luik het geval is geweest, dan is het de aanvaller mogelijk zonder bevuurd te worden, door te dringen.

Wij hopen niet, dat er onder u, lezers, iemand is, die uit de gebeurtenissen bij Luik de conclusie trekt, dat forten heel weinig waarde hebben. Meer in het bijzonder niet, omdat wij, Nederlanders, zoveel permanente versterkingen bezitten. Laten we, die scepticus, indien hij onder u schuilt, mededelen, dat in ons verdedigingstelsel forten worden beschouwd als steunpunten van de daartussen gelegen, doorlopende linie, die met geweren bezet, het daarachter gelegen terrein afsluit (wat eveneens het geval is met Antwerpens tweede linie, betrekkelijk dicht op de stad gelegen). Wij zijn in deze tijd natuurlijk extra huiverig over eigen verdedigingsmiddelen te spreken, misschien is daartoe later gelegenheid. Wat wij onze belagers zullen presenteren, lezers, is beslist "etwas nie dagewesenes".

Wat er ook met of tegenover Antwerpen gebeurde, de grote opmars der Duitsers naar Frankrijk zou worden voortgezet, en wel in breed front. Dit breed front is verkregen, nu ook de wegen noord van de Maas beschikbaar zijn. Tegenover dit nu verkregen voordeel, staat het nadeel van een week tijdverlies, een periode die de

tegenstanders zich zullen hebben ten nutte gemaakt, tot betere voorbereiding op de grote gebeurtenissen, welke nu spoedig zijn te verwachten.

Namen is nog grotendeels in Belgische handen. Voordelen geeft het België niet meer, nu, noord en zuid, de Duitsers meester zijn van het terrein. Bevindt er zich binnen deze vestiging nog een mobiele bezetting, dan ligt het in de Duitse lijn, deze tot overgave te dwingen, opdat geen bedreiging van betekenis in flank of rug bij verdere opmars mogelijk is.

Dezelfde geest ademt het Duitse velddienstvoorschrift, waar het optreden der vooruit te zenden cavalerie wordt behandeld.

Sabel neer, wat men ook tegenkomt, staat daar geschreven, dan kunnen de volgende colonnes rustig doormarcheren en komen de berichten gemakkelijker ter plaatse.

Als een cordon politieagenten, dat een straat ontruimt.

Massief Duits, wat alleen mogelijk is, indien over enorme krachten kan worden beschikt.

Het Engelse persbureau heeft donderdag het bericht van een Londens blad, dat het Engelse expeditieleger aan het Frans-Belgische front in de vuurlinie stond, tegengesproken.

De afzijdigheid van België.

Duitse vluchtelingen uit Parijs hebben aan de Kölnische Zeitung verklaard, en betrouwbare ooggetuigen hebben, zegt het blad, dit bevestigd, dat de Franse troepen reeds op de avond van de eerste augustus de Belgische grensplaats Erquelines bezet hebben. De Duitse troepen hebben daarentegen pas in de nacht van twee op drie

augustus de Belgische grens overschreden. Zodoende is buiten alle twijfel vastgesteld, zegt de Kölnische Zeitung, dat Frankrijk het eerst de onzijdigheid van België heeft geschonden.

Uit een dagboek. (Wij geven hier het vervolg van het dagboek uit Spa).

Spa, 13 augustus.

In de namiddag zijn er hier weer veel troepen doorgekomen. Onder meer de garde du corps uit Berlijn. Vanaf 1 uur hoorden we het paardengetrappel en het geluid der wagens en kanonnen. We waren eerst tegen 1 uur van ons uitstapje thuisgekomen, waren vermoeid en dus zijn we niet wezen kijken. We hebben trouwens voldoende soldaten gezien. Waren ze in hun gewone uniform geweest, zo had het zekerlijk de moeite geloond deze kurassiers eens te zien in hun witlaken uniformen met hoge, verlakte rijlaarzen, de borst gepantserd met een schitterend stalen kuras, blanke, stalen helmen, gekroond met een adelaar. Thans echter is alles gekleed in het kaki veldtenu. Infanterie, artillerie, rode, blauwe, groene of zwarte huzaren, alles draagt de grijze velduniform. Alleen de officieren van de staf alhier lopen rond in het uniform van hun regiment. Tegen half zeven lieten we ons, op aandrang der kinderen, verleiden, nog even omlaag te gaan. Het was echter juist afgelopen; de laatste huzaren trokken door. In de stad intussen was het weer een en al drukte en beweging. Er lagen weer duizenden soldaten ingekwartierd, die morgenochtend in de vroege verder trekken.

Voor het eerst hebben heden weer treinen gelopen naar en van de richting Luxemburg. Uitsluitend goederentreinen, die militaire behoeften aanbrachten. De militaire overheid heeft enige wagens meel voor de bakkers en de burgerij beschikbaar gesteld, zodat het gebrek aan brood gelukkig niet meer bestaat.

Terwijl we huiswaarts gingen, het was ongeveer 7 uur, hoorden en zagen we kort na elkander twee vliegtuigen weer naar Duitsland terugkeren. Ze waren omstreeks 4 uur in Franse richting vertrokken. Ze hebben dus in die paar uren een heel reisje gemaakt.

14 augustus.

We hebben hedennacht zeer slecht geslapen. Niettegenstaande het voortdurende kanongedonder was ik toch ingedut toen ik zo tegen 11 uur door een slag ontwaakte, zoals ik er nog geen gehoord had. Zo donderde het voortdurend verder. Met lang nagerommel bleven de slagen elkander volgen. Tegen 4 uur intussen, het was nog geen dag, hoorden we weer kort op elkander twee slagen, die de ruiten onzer kamer deden rinkelen en voelde ik mijn ledikant trillen. Mijn vrouw, die ook met schrik ontwaakt was, maakte dezelfde opmerking en hedenochtend vernam ik, dat ook de overige huisgenoten hetzelfde was overkomen. We vermoeden, dat het dynamietontploffingen waren. Zeker heeft een der partijen weer mijnen laten springen, hetwelk opnieuw aan misschien duizenden het leven of de gezondheid heeft gekost. Het is meer dan vreselijk! Je ligt dan uren wakker in je bed: je hoort aanhoudend dat kanongebulder en hebt dus volop gelegenheid over alles en nog wat te piekeren! Het aantal gewonden bij het Rode Kruis alhier beliep gisteren over de 100. De meesten echter, gaan als tevoren door naar Duitsland.

Wagens en automobielen van het Rode kruis ziet men meermalen daags passeren.

Vrijdagmiddag 5 uur.. Wij zijn hedenochtend in de stad geweest. Aan de Place Royale was het interessant. De hele ochtend toch was het één file van troepen van alle mogelijke wapens. Lange colonnes infanteristen, die in marsorder voorbijtrokken. Buiten zal het wel

vrijer gaan, doch door de stad werd in "Reih und Glied" gemarcheerd. Verder huzaren, regiment na regiment, uhlanen met hun lansen, en heel wat batterijen artillerie. Tegen één uur werd halt gehouden. Het was juist de infanterie die toen passeerde; de geweren werden in rotten gezet, links en rechts traden de lui uit het gelid en, boem, boem, daar lagen ze. Die aan de overkant lagen, waar de wandeling zich uitstrekt, die hadden het best in de schaduw der bomen, aan mijn kant echter lagen ze in de volle zon. Ik ging naar hen toe en vroeg waarom ze zich niet tegen de huizen aan vlijden. Daar hadden ze toch nog een strook schaduw. "Oh", meende een onderofficier "da haben sie ja recht, es ist freilich angenehmer, jedoch fürchte ich, dass wir die Leute erschrecken: die werden meinen dass wir sie überfallen". Ik verzekerde hem dat hiervoor geen gevaar bestond, daar de lui die reeds lang aan de militairen gewoon waren geraakt en vreedzaam met hen verkeerden. Gaarne volgden toen eenige honderden mijn raad. Intussen informeerde men of er dan reeds veel troepen gepasseerd waren en sinds wanneer. De lui wisten van niets. Deze kwamen uit Lüneburg. Terwijl we weggingen kwamen juist de veldkeukens aangereden en weldra was Spa in een groot kamp veranderd. Overal op straat stonden of lagen soldaten te eten. Na een korte rust, zou het weer verder gaan. De paarden voor de wagens met bagage enzovoort werden niet uitgespannen. Deze kregen zo in het tuig hun rantsoen. Intussen zitten de huizen van de hele stad weer vol soldaten, die blijven overnachten. Ook wij in ons hotel hebben thans vijf officieren. Totnogtoe waren wij vrij gebleven. Het schijnen rustige, nette heren te zijn, die niet veel herrie zullen maken.

Intussen is het 9 uur geworden. De doortocht der troepen heeft tot circa 7 uur aangehouden, doch de kanonnen om Luik hebben de gehele dag gezwegen, totdat we tegen 5 uur weer het gebulder hoorden. Onze officieren menen, aangezien we ons verbeelden dat het geluid meer van links schijnt te komen, dat het Namen is hetwelk

thans beschoten wordt en dat het pleit te Luik zal zijn beslist. Doch ook zij weten het niet en het is slechts een persoonlijke mening. Ze komen zo uit Duitsland gereden, hebben ook in de laatste tijd geen kranten gelezen en weten niet hoe het er in de wereld uitziet. We hadden gehoopt van hen iets meer gewaar te worden. Een der heren had horen vertellen dat de tsaar van Rusland zou gedood zijn, maar ... hij had het slechts van horen zeggen. Voor de andere officieren was het zelfs ook nog een nieuwtje. Ook vertelden ze me te hebben gehoord dat Engeland Holland de oorlog zou hebben verklaard! Ik hoorde van onze officieren dat eigenlijk van "inkwartiering" hier geen sprake is. Twee van hen waren toevallig naar boven gewandeld, hadden het hotel hier gezien en waren hun kameraden gaan vertellen, hoe heerlijk rustig het hierboven was en hadden hun voorgesteld mee te gaan om hier te logeren. Ze hebben mij beloofd er niet over te zullen spreken. We hebben nu alle hoop dat men ons hier niet het huis vol soldaten zal sturen.

Voor ik nu ga slapen wil ik nog even een treffend geval vertellen, hetwelk me heden ter ore kwam. Het was eergisteren te Hockoij, dat uit de toren op de voorbijtrekkende troepen werd geschoten. Het plaatsje ligt onmiddellijk aan de grens en het kleine kerkje staat erg dicht bij de straatweg. De soldaten drongen de kerk binnen en vonden er de geestelijke en vier boeren. Alle vijf werden naar buiten gebracht, om gefusilleerd te worden. De priester verzekerde daarop, dat hij het was geweest, die in drift het noodlottige schot had gelost. Dit was echter in strijd met de waarheid. (De man die met zijn geweer naar boven was geklommen, was echtgenoot en vader van zes kinderen). De priester verzocht dus de anderen vrij te laten en hem als schuldige alleen te doden. Zo is het geschied. De anderen zijn vrijgelaten.

Ik vroeg onze officieren, die hedenochtend door dit plaatsje zijn gereden, of de geschiedenis waar was. Zij bevestigden mij dit,

namelijk dat door de pastoor op de troepen was geschoten; deze was echter niet gefusilleerd, doch opgehangen. Dat hij dit lot onschuldig had ondergaan, dit was hun natuurlijk niet bekend; dit weten wij hier toevallig uit de mond van een kennis van onze hotelier, die daar woont en de ware schuldige kent. Voorwaar, een zeldzaam voorbeeld van opoffering. De man, ik bedoel de priester, was nog slechts 38 jaar! Ten onrechte noemde ik Hockoij als de plaats waar die vrouw een soldaat doodschoot. Dit was, naar ik meen, in Sarthe.

Terwijl ik gisteren op de Place Royale naar de daar legerende soldaten stond te kijken en mij met hen onderhield, kwam er een der gewonden uit het tijdelijk als hospitaal van het Rode Kruis ingerichte Pavillon des petits jeus, om ook met de soldaten een praatje te maken. Hij droeg zijn rechterarm in een draagband, terwijl zijn hand verbonden was. Ik vroeg hem of hij erg verwond was en hoe dit was geschied. De man vertelde me, dat hij met vijf kameraden bij een boer kwam, om een koe te kopen. Deze had zijn vee in een schuur samengedreven en wilde niets afstaan. Maar begaf zich naar binnen in de keuken en toen daar tussen de boer en de begeleidende onderofficier een woordenwisseling ontstond, greep de boer, in woede ontstoken, zijn in de hoek staande geweer en schoot op de onderofficier. Hij raakte deze niet, doch schoot de soldaat zijn duim af, dit wil zeggen deze moest naderhand worden geamputeerd. Ik vroeg, wat met de boer was geschied. "Nun, das können Sie sich denken", zei de man. "Er ist sofort erschossen und für sein Vieh, was wir alles mitgenommen haben, hat er nichts bekommen, während wir sonst nur eine Kuh gewollt hätten, die wir ihm gut bezahlt hätten." De soldaat intussen feliciteerde ik van harte, toen hij mij op mijn vraag verzekerde, dat hij thans, zonder rechterduim voor de dienst ongeschikt was geworden. "Ker!", zei ik, "Sie haben kolossales Glück gehabt. Jetzt sind Sie doch sicher, das Sie, wenn nicht besondere Umstände eintreten, Frau und Kinder wiedersehen" (de

man is reservist en heeft twee kinderen). Glimlachend gaf hij dit toe en dankte mij wel voor mijn gelukwens. Van een ander, die buiten zat met verbonden hoofd, vertelde de man mij, op mijn vraag, dat deze, terwijl hij aardappelen zat te schillen, een granaatscherf tegen zijn hoofd had gekregen. Hij zal ook wel herstellen en dan naar huis gaan.

Treuriger vond ik de toestand voor een jong officier. De hier logerende dames, die als pleegzusters dienst doen, vertelden ons, dat zijn terugroeping naar het leger hem te Luzern bereikte, terwijl hij zich met zijn jong vrouwtje op de huwelijksreis bevond. Hij is sinds acht dagen met een lichte verwonding hier in het hospitaal, is ongeveer genezen en vertrekt morgen weer naar het front.

Onze hotelier was heden naar Oneux, een dorp circa 2 uren van hier gelegen en ongeveer even ver van Luik verwijderd. Het is zijn geboorteplaats en hij wilde even zijn bejaarde ouders bezoeken, om te zien hoe deze het in deze verschrikkelijke tijden maken en hoe het er daar uitziet. Begin dezer week nu hebben de Duitse soldaten daar op ongemakkelijke wijze huisgehouden. Wij wisten het door de daar wonende broer van de vrouw van onze waard, die ook mee was om zich omtrent de toestand van haar familie op de hoogte te stellen. Het plaatsje lag (en ligt nog) vol soldaten. Ieder had inkwartiering. Terwijl men nu 's middags zat te eten, viel plotseling een schot. Ieder greep zijn geweer en een wild schieten naar links en rechts volgde. Een boer is gedood, doch verscheidene zijn gewond. Bovendien is in de meeste huizen alles kort en klein geslagen. Bij de zwager van onze hotelier zag het eruit, alsof de vanden hadden huisgehouden. Al het huisraad was kort en klein. Wat was nu de oorzaak van alle ellende? Een soldaat had, waarschijnlijk om uit de dienst te geraken, zich door de hand geschoten en wel op zulke stomme manier, dat, doordat hij van bovenaf zich in de vlakke hand schoot, de kogel er doorheen ging en omlaag in zijn voet drong. Men heeft hierdoor kunnen constateren, dat de man het zelf moet hebben gedaan, omdat het

onmogelijk was, dat iemand van bovenaf loodrecht omlaag kan hebben geschoten. Had een ander het gedaan, dan had de kogel zijwaarts moeten zijn binnengedrongen. De man zal zekerlijk een zware straf krijgen; intussen, het ongeluk, hetwelk het anders zo vreedzame dorpje heeft getroffen, is nu eenmaal geschied. Er zullen heel wat plaatsen rondom Luik geteisterd zijn in de linie waarbinnen de strijd heeft gewoed.

15 augustus.

Het artilleriegevecht moet gepasseerde nacht weer hevig zijn geweest. Was het bij Luik, was het bij Namen, zoals gisteravond onze Duitse officieren meenden, wij weten het niet. Om 3 uur hedenochtend zijn de oppassers de heren reeds komen wekken en om 4 uur zijn ze vertrokken. Van veel slapen was gepasseerde nacht door het hevig kanongebulder geen sprake. Wij zijn dan ook maar tegen half zes opgestaan en, daar de lucht nogal was afgekoeld, besloten we een grote wandeling te maken en wel de "Tour des 7 fontaines." Toen we even voor ons vertrek iets in de keuken gingen vragen, stonden de pannen op de aanrechtbank te rinkelen door het zware kanongebulder. Zo ging het de hele voormiddag door tot ongeveer 2 uur. Toen werd het rustiger. Zoals ik reeds vroeger opmerkte, men gewent aan alles, en niettegenstaande het aanhoudende gedonder van het geschut (ik telde soms 15, zelfs eens 18 schoten in de minuut), genoten we volop van de prachtige natuur. Vooral de promenade de Meijerbeer langs het tussen gesteente zich omlaag windende bergstroompje, door het prachtige woud, is verrukkelijk. Het is echter unheimisch, dat ge op al die wandelingen, uren in het rond, geen sterveling ontmoet. De vrees zit er overal in; de mensen durven niet naar buiten. Men bewondert dus onze moed, dat wij het aandurven. Indien we echter in deze nare tijden ook nog veroordeeld zouden zijn, de hele dag in ons hotel te zitten suffen, dan zou het nog verschrikkelijker wezen dan het reeds is. Bij onze

terugkeer, langs de Chemin de Geronstère maakte ik een praatje met een boer, naar aanleiding van zijn weide met een zestal mooie koeien, waarbij enige van Hollandse oorsprong.

Hij vertelde mij dat hij de drie beste gedurende de mobilisatie had moeten afstaan. Op mijn vraag, hoeveel hij er voor had gekregen, antwoordde hij: 2000 frank. Dit wil zeggen op papier. Hij had er nog geen centiem van gezien, doch het zou na de oorlog denkkelijk wel in orde komen. Erger vond hij het, dat eergisterochtend de Duitse troepen zijn zoon met zijn paard hadden meegenomen, om te werken of bagage te helpen rijden. Totnogtoe had hij nog niets van hem vernomen en hij begon zich ongerust te maken. Ik stelde hem zoveel mogelijk gerust, door er hem op te wijzen, dat, kon zijn jongen persoonlijk nog niet komen om het hem te vertellen, van een bericht geen sprake kon zijn. De man, die naar huis moest, (het was ongeveer middag geworden), liep pratende met ons op en wees ons op de ongeveer 10 minuten afstand met onze weg parallel lopende route de Creppe, waar men druk bezig was verschansingen op te werpen. Dit was op ongeveer een kwartier afstand van de stad. Er waren daar ongeveer 150 Belgische werklieden aan het graven met Duitse soldaten met geladen geweer achter hen. Ook heeft men er reeds kanonnen heen gebracht. Ik hoor, dat de Fransen gesignaleerd zijn te Remouchamps, ongeveer 20 km van hier. Het moet wel een grote troepenmacht zijn, indien deze een aanval op Spa zou durven wagen. Er liggen hier namelijk op het ogenblik ontzettend veel soldaten. Er zijn er hier nog geen dag zoveel gepasseerd als heden. Was er voorheen zo nu en dan nog eens een ruimte tussen, heden volgde het ene regiment het andere in gesloten gelederen. Bij het passeren der artillerie liepen de paarden voor de kanonnen gespannen als het ware met de neus op het voor hen uitrijdende kanon en bij de wagens van de trein, liepen ze als het ware met de koppen tegen de voor hun uitrijdende wagen. Zo ging het de hele dag door, zonder ophouden.

Behalve dat natuurlijk alle huizen en openbare gebouwen als het ware tot onder het dak vol soldaten zijn gestopt, kamperen er duizenden en nog eens duizenden op straten en pleinen.

De gehele lange avenue du Marteon ligt vol soldaten, op de Place Royale waren tussen wagens en kanonnen touwen gespannen, waaraan de paarden gebonden stonden, in het park eveneens touwen van boom tot boom, waaraan de paarden aan lijnen dicht opeen staande gebonden waren. Allen met een deken gedekt, het zadeltuig achter hen liggende. In het park, zowel als in de avenue de Marteon, zag men kampvuren met soldaten erom, terwijl er het een of ander werd gekookt. Onderwijl stonden overal op straat de veldkeukens te dampen. Intussen kwamen er nog steeds nieuwe aanrijden en arriveerden nog maar altijd regimenten infanterie, waarvoor nog plaats werd gezocht. Natuurlijk op straat. Het was ongeveer 6 uur, toen we nog even naar stad gingen en dit een en ander waarnamen. Het was een hoogst interessant schouwspel.

Bij de ingang van het park was een veldsmidse ingericht en werden daar paarden beslagen. Zo was er overal iets anders te zien. Nadat ik mijn dames naar het Hotel du Chainé d'Or had gebracht, waar zij twee daar logerende Hollandse dames (lotgenoten) wilden bezoeken, ging ik eens naar het station kijken. Het leven, hetwelk daar heerste, is niet te beschrijven.

Sinds gisteren komen er onophoudelijk treinen met levensmiddelen. Lange slierten wagens kwamen de stationsweg af beladen met brood, andere met haver enzovoort, en honderden wagens stonden er te laden. Het wemelde er natuurlijk van hard werkende, wacht hebbende en leeglopende soldaten. Het was er een komen en gaan van officieren, een bevelen geven, een roepen en schreeuwen, en men moest maar zien er tussendoor te komen. Dit gelukte mij dan ook vrijwel en ik kwam zelfs op het perron, waar ik een paar Duitse

conducteurs te pakken kreeg. Op mijn vraag vertelden ze mij, dat de trein nog slechts in één richting liep, namelijk naar Malmedy. Van daar komen ze dan ook onophoudelijk aan. Lange rijen wagens, in hoofdzaak met reisbenodigdheden geladen, doch ook met troepen. Deze treinen gaan ledig naar man Malmedy terug en men zegde mij, dat indien ik van de hoofdintendance permissie kon krijgen, er wel gelegenheid was mee te reizen. Ze verzekerden mij, dat er van Malmedy naar Aken geregeld treinen lopen en eveneens van daar naar Keulen.

Men schreef ons gisteren uit Maastricht:

in het Rode Kruishospitaal der Augustijnen, werden gisteravond binnengebracht twee Duitse militairen, de een met een gebroken voet, de ander met een gebroken arm. Ze zijn gehaald uit Bilzen. Bij het ontkleden vond men bij de ene een goedgaand klokje van biscuit, met achterop de naam van de winkel te Luik, waar het vandaan kwam en een fles champagne.

Uit Tongeren worden nog steeds zieke en oude mensen gehaald. Toch is daar de toestand niet zo erg als aanvankelijk gedacht werd. In de Maastrichter Straat zijn een achttal huizen verbrand, terwijl in bijna alle huizen ruiten stuk zijn. Ook op de weg naar Maastricht waren nogal verwoestingen aangericht.

De Duitsers hebben de opgebroken spoorlijn weer hersteld en ik hoor, dat de treinen weer langs Tongeren lopen.

De commissaris der koningin heeft dezer dagen een bezoek aan de rijkskweekschool en gisteren aan de ambulance in de woning van de oud-minister Regout gebracht.

In Eijsden is onder de vluchtelingen een geval van roodvonk uitgebroken. Er is nu een barak aangevraagd. Ook hoor ik, dat al de

Belgen op Nederlands grondgebied gevaccineerd zullen worden. Zoals men weet, is de inenting in België niet verplicht. In de rijkskweekschool waren nog ruim 500 vluchtelingen. Er gaan er weg en er komen weer nieuwe bij. Een vrouw, komende uit de buurt van het dorpje Veldwezelt, vertelde, dat er massa's Duitse soldaten lagen en doortrekken, maar dat er niets gebeurde. Ook door de dorpjes Emaal, Eben en Kanne trekken nog voortdurend Duitse troepen. Vele mannen zijn nog in het dorp gebleven en hebben de vrouwen en kinderen doen vertrekken. Bij het steuncomité, dat verdeeld is in 10 subcommissies, en dat zijn werkzaamheden reeds begonnen is, zijn reeds 150 aanvragen om ondersteuning ingekomen. Hiervan zijn 400 werklozen, terwijl de anderen, gezinnen zijn van hier of in België onder de wapens geroepen militairen ofwel Nederlanders, uit België hierheen gekomen.

Een tocht naar Visé.

Een onzer oorlogscorrespondenten schrijft ons uit Maastricht:

U zult uit mijn telegrammen reeds hebben gemerkt dat het niet zo gemakkelijk is als het wel schijnt, en als ik dacht, de grenzen te passeren. Met de meeste bereidwilligheid had mij, misschien ten overvloede, de commissaris van politie te Maastricht een bewijs gegeven met de verklaring dat er geen bezwaar bestond mij in België toe te laten. Dit bewijs moest wederom door het Duitse consulaat in deze stad worden goedgekeurd en afgestempeld. Ook hier stuitte ik niet op de geringste tegenstand, integendeel, alles wat journalist is kan zeker zijn van de grootste medewerking van de Duitse consul, die, ongevraagd, mij bovendien nog zijn raadgevingen gaf, welke ik, tot mijn voordeel, verheugd ben te hebben opgevolgd. Aldus toegerust met nog meer "papieren" en nog meer stempels maakte ik mij op om de grenzen nogmaals te overschrijden. Tussen haakjes moet ik hier aan toevoegen, dat het de oppervlakkige lezer, en in den

beginne ook mij, zal getroffen hebben, dat mijn toestemming luidde naar België te mogen gaan, doch die toestemming door de Duitse consul werd gevisieerd. Ziet, dat is nu een van die puzzels die in vreedstijd onontwaaarbaar, in oorlogstijd direct op te lossen zijn. In het door de Duitsers bezette Belgisch gebied hebben de Belgische autoriteiten moeten plaats maken voor de Duitse machthebbers. Zij toch voeren hier de scepter, zij alleen hebben er te bevelen en zij alleen hebben het te tolereren of een vreemdeling het veroverde gebied mag betreden, ja dan neen. Intussen, de lezer vergeve mij deze afdwaling, revenons à nos moutons.

Mijn doel was wederom: Luik. Bij het opgaan van de zon was ik uit de veren en besteeq, met nog een collega een vehikel dat het midden hield tussen een ouderwetse Friese boerensjees en een Victoria uit 1880. Een kuchend, hoestend paard zou ons naar de grenzen brengen, tot Eijsden. Dan zouden we de reis wel per pedes apostolorum voortzetten. En toch was die tocht een groot genot voor hem die de natuur liefheeft en het bijzondere van het Limburgs landschap en van de Limburgse huizenbouw op het platteland weet te waarderen.

Aan alles wordt men hier herinnerd dat land en bevolking de gewoonten hebben overgenomen van oost- en westelijke bureen. Het zeer eigenaardige dialect is de Hollander totaal onverstaaenbaar. Zijn een paar oer-echte Limburgers druk met elkaar in gesprek, zo wed ik tien tegen één dat de meeste uwer niet zullen denken Nederlandse onderdanen aan te horen. De bouw der boerenhofsteden met de grote poorten en hun "cour" in het midden, wijst sterk op de nabuurschap met België, de inrichting en architectuur van de woonhuizen der landsbevolking doet denken aan invloeden uit Duitsland herkomstig.

Maar wij gaan naar het oorlogsveld en hebben geen tijd genoeg om te wijten aan bespiegelingen van vreedzame aard.

Even voor Eijsden aangekomen ontwaarde ik hoog in de lucht een vliegmachine boven de westelijke Maasoever. Of het een Duitser dan wel een Belg was kon ik niet ontdekken. Doch telkens maakte de bestuurder de sierlijkste krullen en achten en bleef merkwaardig lang over het Duits kampement. Mogelijk was het een Belg, misschien wel de "Antwerpse duivel", die de bewegingen van de tegenstander kwam verkennen; kort daarop ten minste verdween hij in westelijke richting. Van de grens 100 m verwijderd stond toen een tweetal onzer landweermannen, een dubbele post, die met aandacht en grote nauwgezetheid mijn pas bestudeerde. Ik mocht verder. Geheel op mijn gemak voelde ik me niet. De schrik van een vorig verblijf tussen de Duitse troepen zat er nog in en deed zich nog min of meer gelden. Drukke bedrijvigheid op enige afstand. Geknars van wagens op het hobbelige zandpad, geroep van manschappen over en weer, bevelen, kort, krachtig en beslist, van meerderen, auto-getoeter, dit alles gaf een voorproefje van hetgeen ik aanstonds in verhoogde mate zal bijwonen; het zich gereedmaken tot grote daden van een machtig, goed uitgerust en geschoold leger.

Daar nader ik een onderofficier, die ik brutaalweg vroeg mij naar de commanderende officier aan de reeds besproken brug bij Lixhe-Savagne te willen geleiden.

"Gehen Sie nur, ich hab' keine Zeit." En ik ging; verheugd door dit aanvankelijk succes. Het kasteeltje aan de Maas, dat ik een andere dag door een granaat had zien treffen, was geheel uitgebrand en reeds waren rappe handen bezig het puin klein te maken en weg te brengen, om het ter verbetering der nabij zijnde wegen te gebruiken. Vreemd-nieuwsgierig, met een tikje wantrouwen, zagen de militairen, die aan weerskanten van de weg druk doende waren,

preparatieven voor hun vertrek te maken, de eenzame civilisten aan. Doch men liet ons ongemoeid. Bij de brug aangekomen, meldden wij ons bij de Hauptmann. Welk een verschil met mijn vorige kennismaking! Weldadig deed me de ongeveinsde hartelijkheid aan. Ach so Sie sind Holländer; bitte meine Herren setzen Sie sich doch. Veel had de Hauptmann niet om het ons gemakkelijk te maken, hoewel hij met een ironisch lachje eraan toevoegde: machen Sie es sich doch bequem. Een omgedraaide kist diende tot zetel, de tafel was geïmproviseerd uit een paar schragen waarop enige planken, waarover netjes een geruit tafellaken was uitgespreid. Voorstelling en kennismaking volgde met de andere officieren die niet eerder tevreden waren alvorens wij met een glas wijn hadden “geprosit” en hun “Felddejeuner”, bestaande uit een broodje met worst, hadden verorberd. Het ijs was gebroken; ik begon me op mijn gemak te voelen. Een der officieren liet mij manden vol met wapens, meestal revolvers, zien die de burgerij uit de omliggende dorpen had moeten inleveren. Een veiligheidsmaatregel, die gezien de ondervinding bij Mouland enige dagen tevoren door de Duitse troepen opgedaan, niet overbodig bleek. “Drie centenaren ijzer”, verzekerde me mijn vriendelijke gastheer. Morgen werde ich sie in die Maas versenken. Ik achtte het uit een oogpunt van journalistieke slimmigheid niet gewenst, al te spoedig de tafel te verlaten. Beter was het nog wat te blijven en daardoor het aanvankelijk vertrouwen in de Hollander niet te verzwakken.

We keuvelden nog wat, rookten een sigaret, wikten de kansen van de oorlog en bespraken het gewapend optreden der boeren en de tuchtiging, die de dorpen hadden moeten ondervinden. Het laat zich denken, dat de voorstelling der feiten, zoals ik die hoorde, eenzijdig was; anderzijds laat het zich begrijpen dat ik niet al te diep op dit interessante gesprek inging, en de mij gestelde vragen zorgvuldig ontweek. “Heute Nacht zum Beispiel”, zei een jonge Assistentarzt,

“Heute Nacht ist wieder mal in Visé geschossen worden. Ein Offizier ist tot; Sie sollen sich das mal ansehen.” Daar waren we waar we wilden zijn. De weg was zo met troepen overvuld, dat het moeilijk zou zijn Visé zonder begeleiding te bereiken, en dan zou men ons wellicht voor Belgen houden, ons aanhouden of terugzenden. “Macht nichts, ich werde Ihnen eine Auto geben, dan Können sie fahren”, meende de Hauptmann. Wij stelden ons voor te Visé het klooster van zijn St. Hadelin te bezoeken, waar een der collega’s reeds meerdere malen met de rector doctor Goffin en de dokter medicus Labaye had kennis gemaakt. De auto kwam “voor”, dit is vlakbij de gastvrije tafel. Een pionier aan het stuur, zou ons naar Visé brengen en daar op ons wachten. Maar zo gemakkelijk als het zich liet aanzien, zou de tocht niet zijn. Door de hevige regens, die gedurende de nacht en in de vroege morgen waren gevallen, was de verhoogde weg zo glibberig, dat de auto slechts met vereende krachten en met behulp van planken, bomen en koevoeten kon naar boven geduwd worden. Doch eenmaal boven, ging de reis ook nog niet vlot van stapel. De smalle weg was overvuld met proviand- en terreinwagens, automobielen en karren; telkens moesten we stilhouden, slechts langzaam kwamen we vooruit. Doch dit gaf ons gelegenheid op ons gemak te zien wat er om ons voorviel. Veldbakkerij- en keukenwagens, van de meest eenvoudige en toch vernuftige constructie, stonden in lange rijen te wachten, tot het bevel tot verder marcheren werd gegeven. Eindelijk kwamen we Visé binnen. Van verre had ik het reeds zien roken, doch niet vermoedde ik, dat de kom van het dorp mij na weinige ogenblikken een aanblik van verwoesting en ellende zou geven, zoals ik nimmer zag en zoals ik hoop nimmer in mijn leven ooit weer te zullen zien. Hier en daar bij de ingang van het stadje hingen witte vlaggen uit de vensters; de bewoners hadden gehoopt, hierdoor hun vredelievendheid te kunnen aantonen. Het heeft hun niet gebaat. Voor het station, dat door Duitse militairen tot wachtlokaal was ingericht, stonden een

tweehonderdtal ingezetenen, uitsluitend mannen, van allerlei rang, stand en ouderdom. Om hen heen een cordon militairen, het geladen geweer in de hand, gereed te gebruiken bij pogingen van vluchten. Zwijgend stonden ze daar, reeds vanaf kort na middernacht. Gelaten, doch met wanhoop op het gelaat, onbewust van wat de toekomst zal brengen. Op enige afstand, staande met het gezicht naar een muur gewend, twee mannen, als arbeiders gekleed, achter ieder hunner een gewapend militair. Bij een poging te ontkomen waren zij gegrepen, werden daarvoor als de meest schuldigen aangezien en moesten, afgezonderd van hun lotgenoten, wachten tot over hun lot was beslist. Wat zou dit lot zijn ... de kogel wellicht.

Een vorige maal had ik een familie, die aan de andere zijde van het stadje een flink herenhuis bewoonde, bezocht. Een in België wonende bloedverwant, die in zeer lange tijd geen bericht van hen had ontvangen, had mij verzocht, zo mogelijk naar hun toestand te informeren. Angstig had men mij, na lang wachten, toen de deur geopend; vreesden de bewoners toch een bezoek te hunnent van soldaten, wier bedoeling zij niet kennen. Dankbaar waren zij, toen ik hun in het Frans aansprak en het doel van mijn komst mededeelde.

Met tranen in de ogen hadden zij van mij afscheid genomen en mij bedankt voor wat ik meende uit medelijden en menslievendheid te hebben moeten doen. Waar zouden zij thans zijn, wat zou hen zijn overkomen. Door de brandende straten, met rook gevuld, baande ik mij een weg naar het huis, waar ik hoopte de familie nog te kunnen aantreffen. Misschien kon ik iets voor hen doen, misschien kon ik hen raad geven of door de daad van dienst zijn. Gevaarlijk was het, die tocht door het brandend Visé; rechts en links vielen brandende stukken van de daken. Wat nood, ik moest verder. Het huis stond open, de deur ingetrapt, misschien door kolfslagen verbrijzeld. Ik riep hun namen, doorzocht de woning van boven tot beneden, van zolder tot kelder. Niemand trof ik aan. Duidelijk was het dat soldaten het

huis na het vertrek der bewoners hadden bezocht. Niets stond meer op zijn plaats; linnengoed en kledingstukken lagen op de grond; papieren, boeken, brieven, alles lag dooreen. Een niet te beschrijven verwarring en wanorde in iedere kamer waar ik kwam. Ik moest voort; hier kon ik niet blijven. Op een soort plein zag ik hoe een drietal uhlanen uit een reeds brandende schoenenwinkel, beladen met al wat van hun gading was, traden en een ander huis binnengingen. Een ander met een stel rijwielbanden over de schouder, twee nieuwe wielen in de hand, ontmoette ik een eind verder. Die hab' ich im Keller gefunden; kann ich in Paris gebrauchen, zegde hij mij lachend.

Een dronken soldaat bood mij een fles met sterke drank, reeds voor de helft geledigd. Hij begreep niet waarom ik weigerde een dronk van hem aan te nemen.

Daarginds ging een oud besje, gerimpeld en armoedig. Op een stoel zat zij ineem gedoken, versuft, als verlamd van schrik. Ze kon niet meer uitwenen het grote leed dat zij doorleefde. Waar waren haar kinderen, waar waren zij die haar liefhebben, zij die zij liefheeft. Stom en sprakeloos zag zij niet meer, kon zij niet meer zien wat om haar gebeurde. Wij stelden haar onder speciale bescherming van de wachtcommandant.

Toen naar het klooster, waar de rector met tranen in de ogen en uitgespreide armen naar mij toekwam. Hij vroeg mij inlichtingen; ik wilde ze hem niet volledig geven. Wanhopig deelde hij mij mee, dat een geneesheer, dokter Labaye, die, bijgestaan door zijn dochters, met de meeste bereidwilligheid alles gedaan had om de militairen zijn steun en hulp te geven en de gewonden liefderijk had verpleegd, van zijn kinderen was gescheiden en was weggevoerd. Waarheen? We wisten het niet.

Ten diepste getroffen door alles wat we gedurende deze tijd hadden doorgemaakt, wilden wij terug naar het kampement aan de brug om dan zo spoedig mogelijk naar Maastricht terug te keren. In deze poel van jammer en ellende was het niet uit te houden.

De Belgische bevolking heeft, volgens een bericht van de Kölnische Zeitung, in een jezuïeten-klooster bij Luik twintig kloosterbroeders en een pater vermoord. Het volk stak daarna het klooster aan alle kanten aan. In hun nood wendden zich de kloosterbroeders, die beloofd hadden over de wandaad te zullen zwijgen, tot de Duitse bezetting van Luik, waarna Duitse soldaten in acht auto's te hulp kwamen. Zij konden het klooster niet redden en begeleidden daarom 350 kloosterbroeders met de grote schatten van het klooster naar de grens. Op Duits gebied konden de kloosterlingen tengevolge van de ontzaglijke vermoedissen niet verder. De Duitse soldaten hielden toen nog de wacht bij hen, zolang ze rust namen, en brachten hen vervolgens naar een veilige wijkplaats.

De militaire medewerker van de Daily News zegt van het Duitse leger in België, dat het tracht te doen wat Napoleon altijd een der hachelijkste bedrijven in een oorlog heeft genoemd, namelijk een ongeslagen leger in de flank achterlaten. Indien de Fransen, in samenwerking, naar de schrijver hoopt, met de Engelse troepen sterk genoeg zijn om de Duitsers te treffen, terwijl ze met die beweging bezig zijn, kan de uitslag zijn dat de rechtervleugel wordt afgesneden en hetzij tot overgave gedwongen of op onzijdig gebied teruggedrongen wordt.

De rechtskundige raadsman van een grote Duitse firma te Antwerpen, die naar ons land is uitgeweken, schrijft onder meer het volgende aan de Kölnische Zeitung over schending van het Duitse kerkhof te Antwerpen:

“In de eerste ochtenduren gingen wij op weg naar de haven. Maar hoe kromp ons hart ineen, toen wij voorbij het grote centrale kerkhof kwamen. Zo menig prachtig gedenkteken, dat Duitsers aan de nagedachtenis van hun verwanten in het vreemde land opgericht hadden, was geheel verwoest. Hier hadden Hunnen huis gehouden. Het was bitter pijnlijk om te zien, dat niet eens de rustplaatsen der doden veilig geweest waren voor een waanzinnige haat.

“Doch verder naar de haven. Op de Ortelius-kaai waren de horden juist met hun schandelijk werk bezig. Deze tonelen waren vreselijk. Vlaamse en Franse deernen maakten er jacht op de arme Duitse herbergvrouwen. Lang opgekropte en reeds dikwijls opgevlamde haat brak hier op teugelloze wijze los. Wij zagen hoe deze hyena’s de arme meisjes de kleren van het lijf rukten en ze naakt aan de haren over de straat rondsleepten. Niemand had medelijden, de dierlijke menigte gaf veeleer slechts brullend instemming. En de politie dan, de burgerwacht, die voor de bescherming aangewezen was? Ze deed voor een deel zelf mee aan de plunderingen. Wij zagen leden van de burgerwacht toekijken alsof ze er niet mee te maken had. Men wilde niet zien. Op de Groenplaats hetzelfde toneel. Daar werd een winkel van twee bejaarde Duitse dames, die het tot grote welstand gebracht hadden, geplunderd. Daar zagen wij voor het eerst de politie ingrijpen, maar niet met de brutale energie, waarmee ze anders tussenbeide pleegt te komen.

“Wij gingen over het Meir-plein en zagen er het lijk van een vrouw, die met messteken afgemaakt was. Ontmenste vrouwspersonen spuwden de dode in het gezicht en traden haar met de voeten.

“Hier toonde zich een beestelijkheid, die men zich nooit voor had kunnen stellen.”

Aldus schrijft de rechtskundige raadsman van een grote Duitse firma te Antwerpen. Wij vertaalden zijn mededelingen zoals we die vonden in de Kölnische Zeitung. Zonder commentaar.